

ÇİFTÇİLERDEN ZİRAİ ÜRÜN ALIMINDA YÜZDE 3'LÜK BAĞ-KUR KESİNTİSİ

2926 sayılı “*Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu*” (R.G. 20.10.1983-16197) herhangi bir işverene bağlı olmaksızın tarımsal faaliyette bulunan ve başkaca bir sosyal güvenlik kuruluşuna prim ödemeyen, emekli olmayan,

- 22 yaşını doldurmuş erkeklerin,
- 22 yaşını doldurmuş aile reisi kadınların,

bu kanun uyarınca tarım sigortalısı olmalarını mecburi kılmaktadır.

Bakanlar Kurulu, 93/4384 sayılı kararında (R.G. 13.05.1993 - 21580) çiftçilerden satın alınan zirai ürün bedelleri üzerinden yapılacak % 3 nisbetindeki kesintilerin Bağ-Kur'a yatırılmasını öngörmüş bulunmaktadır.

Bu kesintiler, ilgili çiftçilerin prim borçlarına mahsup edilecek, fuzulen yapılan veya mahsuptan arta kalan kesintiler bu çiftçilere iade edilecektir.

Konu ile ilgili olarak yayınlanan 1 no.lu uygulama tebliğinde ise (R.G. 20.00.1993- 21813) bu yeni istemin tatbikatına ilişkin düzenlemeler yapılmış. 2 no.lu Tebliğde (R.G 30.06.1993- 21823) ise yine tatbikata yönelik önemli değişiklikler getirilmiştir.

Aşağıdaki bölümlerde konu hakkındaki görüşlerimiz özetlenmiştir.

KESİNTİ YAPTIRILMASININ AMACI :

Gerek kamu sektöründe gerekse özel kesimce faaliyet gösteren kurumlar kooperatifler, tüccar ve sanayicilere, çiftçilerden yapacakları zirai ürün alımlarında, gelir vergisi stopajı yanı sıra bir de %3 Bağ-Kur kesintisi yapma külfeti yüklenmesinin;

Halen işlemez halde bulunan tarım sigortalılığını yaygın ve etkin bir şekilde işler hale getirmek ve mail sıkıntı içinde bulunan Bağ-Kur'u bu sıkıntıdan kurtaracak kaynak temin etmek, amaçlarına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

KONUNUN HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:

% 3 Bağ-Kur kesintisinin yasal dayanağı 93/4384 sayılı Bakanlar Kurulu kararıdır. Bu karar ise 2926 sayılı kanunun 38'inci maddesindeki “*prim alacakları. Bakanlar Kurulu kararı ile ürün bedellerinden tevkif suretiyle de tahsil edilebilir*” hükmüne dayanmaktadır.

Bizim anlayışımıza göre, borcuna mahsup edilmek üzere, zirai ürün bedelinin bir kısmının kesintiye konu edilebilmesi için ürünü satan çiftçinin 2926 sayılı kanun uyarınca sigortalı sayılan bir kimse olması ve bu çiftçinin ödenmemiş prim borcunun mevcudiyeti gereklidir.

1 no.lu tebliğ 2926 sayılı kanun kapsamına girip girmediğine ve prim borcu olup olmadığına bakılmaksızın tüm çiftçilerin yaptıkları zirai ürün satışlarında % 3 gibi yüksek bir oran üzerinden tevkifat yapılmasını öngörmüştü (kanuna ve Bakanlar Kurulu kararına aykırı idi.)

2 no.lu tebliğde ise bu yasal zaaf ve mantıksız durum bir ölçüde giderilmiş 22 yaşından küçük veya çok yaşlı olması başka bir sosyal güvenlik kuruluşuna prim ödüyor oluşu, emekli maaşı almakta olması ve sair nedenlerle, 2926 Sayılı kanun kapsamına girmeyenlerden ve bu kanun kapsamına girmekle beraber prim borcu bulunmayanlardan % 3 Bağ-Kur kesintisi yapılmaması esası getirilmiştir.

2926 sayılı kanun uyarınca tarım sigortalısı olması gerekmeyenler ile prim borcu bulunmayan tarım sigortalıları % 3 kesintiyi önleyebilmek için ikametgahlarının bulunduğu ildeki Bağ-Kur İl Müdürlüğü'nden yazı almak ve bu yazının bir örneğini kimlikleri ile birlikte zirai ürünü sattıkları firma veya kuruluşa ibraz etmek zorundadırlar.

Bu düzenlemeye rağmen sistemin hukuki zaaf taşımaya devam ettiği kanaatindeyiz. Öte yandan aşağıda açıklayacağımız nedenlerle bu sistemin, 2 no.lu tebliğle yumuşatılmış haliyle bile bir çok haksızlık, sahtekârlık ve kargaşaya yol açacağı görüşündeyiz.

ERTELEME

Çiftçilerin ve zirai ürün alıcıların yoğun tepkilerine konu olan % 3 Bağ-Kur kesintisi 13 Temmuz 1993 tarih ve 21636 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 93/4608 sayılı kararname ile 1 Temmuz 1993 tarihinden geçerli olmak üzere 60 gün süreyle ertelenmiştir.

Yeni bir erteleme kararı çıkmadığı takdirde söz konusu uygulama 30 Ağustos 1993 tarihinden itibaren başlayacaktır.

Ertelme kararı nedeniyle temmuz başından bu yana fuzulen yapılmış duruma düşen kesintilerin hukuken ilgili çiftçilere iade edilmesi veya müracaatları halinde bu çiftçilere iade edilmek üzere bekletilmesi gerekir.

Fakat erteleme kararma ilişkin 3 no.lu tebliğde (R.G. 14.07.1993-21837) çiftçilerin talep etmemeleri halinde, erteleme sona ermesini müteakip bu kesintilerin Bağ- Kur'a yatırılması istenmektedir. Halbuki söz konusu kesintilerin, sadece çiftçilere iadesi söz konusu olabilir. Bu kesintilerin Bağ-Kur'a yatırılmasını öngören tebliğ hükmünün yasal dayanağı bulunmadığı görüşündeyiz.

Söz konusu 3 no.lu tebliğde, % 3 Bağ-Kur kesintisine ilişkin yeni düzenlemeler yapılacağı ve bu düzenlemelerin erteleme süresinin sona ermesinden önce duyurulacağı belirtilmektedir.

TATBİKAT VE DOĞURACAĞI SONUÇLAR

93/4384 sayılı karar ve buna dayanan 1, 2 ve 3 no.lu tebliğler hukuki zaafalarının yanı sıra tatbiki yönden ve hakkaniyet bakımından da eleştiriyeye açıktır.

Çünkü;

- Zirai ürünler üzerinden (hayvani ürünlerde % 2 diğer zirai ürünlerde % 4 nisbetinde) yapılması öngörülen gelir vergisi stopajları kanunlara saygılı müesseseseleşmiş firmalarca muntazaman yapılırken, bir çok mükellefin belgesiz alımda bulunmak veya sahte belgelerle, zirai ürünü tüccardan alınmış gibi göstermek suretiyle stopa ve KDV kaçakçılığı yaptıkları, böylelikle bu iki mükellef grubu arasında, birinciler aleyhine rekabet eşitsizliği doğduğu herkesin malumudur. Stopaj çiftçiye ödenecek bedelden kesildiği için alıcıyı zarara uğratmıyor gibi görünmekte beraber, genellikle çiftçilerin ürün bedellerini net olarak talep etmeleri sonucunda stopaj yapıp yapılmaması ürün alış maliyetlerini direkt şekilde etkilemektedir.

Gelir vergisi stopajı alanında yaşanan bu adaletsiz durum, % 3 Bağ-Kur stopajının 1 Temmuz 1993'den itibaren yürürlüğe girmesiyle daha vahim bir hal alacaktır.

Bugüne kadar %2 veya % 4 gelir vergisi stopajların yapagelen bir kısım mükellefler buna bir de % 3 Bağ-Kur kesintisi eklenince, hiç stopaj yapmayanlar karşısında uğradıkları rekabet eşitsizliği tahammül sınırlarını aştığı için bu yüklerden kurtulmak amacıyla gayriyasal yollara yönelecekler, dolayısıyla bu alanda vergi kaçağı ve adaletsizlikler çok daha büyük boyutlara ulaşacaktır.

- 2926 sayılı kanun kapsamına girmedeği veya bu kapsama girmekle bareber prim borcu bulunmadığına dair Bağ-Kur yazısı ibraz edemeyen tüm çiftçilerden tevkifat yapılması öngörülmektedir. Kapsama girmedeği veya prim borcu bulunmadığını belgelemeyi beceremeyen veya bu zahmete katlanmak istemeyen çiftçilerden fuzulen kesinti yapılmış olacaktır.

Fuzulen yapılan kesintilerin veya mahsup fazlası tutarların iadesinde, çiftçilerin müracaatta bulunmayı ve belgelemeyi becerememesi veya bürokratik nedenlerle ağır sorun ve imkânsızlıklar görülecek iadesi gereken çoğu paralar Bağ-Kur'a mal edilmiş olacaktır.

İadeler konusunda sorun olmasa bile fuzulen tevkif eden paraların, Bağ-Kur'ca bir süre bilafaiz kullanılacağı iadeyi alabilmek için çiftçinin uğraşmak zorunda kalacağı, masraf edeceği ve manen yıpranacağı kuşkusuzdur.

2926 sayılı kanun kapsamına girmeyen veya prim borcu bulunmayan çiftçilerin kesintiden kurtulmaları için 11 merkezine girmeleri ve durumlarını izah ve isbat etmek suretiyle yazı almaları gerektiği belirtilmektedir. Peki, çiftçilerin köyünden kalkıp 11 merkezine gitmesi için gerekli yol parasını kim karşılayacak, çiftçinin işgünü kaybını kim tazmin edecektir?

Çiftçi, tarım sigortalısı olması gerekmediğini nüfus cüzdanı, emekli maaşı cüzdanı gibi belgelerle teşvik edebilecek iken niçin 11 merkezine gidip Bağ-Kur'dan yazı almak zorunda bırakıldığına da anlam veremiyoruz.

Zirai alanda kendi nam ve hesabına çalışanların etkin şekilde sosyal güvenceye kavuşturulması ve Bağ-Kur'un mali sorunlarının çözülmesi yönündeki gayretleri takdirle karşılamak gerekir. Ancak bu amaçla gayret gösterilirken bilhassa hakkaniyete riayet edilmesi icabeder. Amaca ulaşılсын da kimin cam ya-narsa anlayışıyla hareket edilmesi doğru olamaz.

- Prensip olarak sosyal güvenliğin nimetlerinden kimler faydalanacaksa külfetlerine (prim ödemelerine) de o kimseler katlanmalıdır. Halbuki 93/4384 sayılı Bakanlar Kurulu karamın tatbiki aşağıdaki nedenlerle bu prensibe uymayan durumlar ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Şöyle ki:

- Çoğu hallerde, çiftçilerin ürün bedellerini net olarak talep etmeleri nedeniyle Bağ-Kur'a İntikal eden paralar, zirai ürün tüccarları veya tanıma dayalı sanayi işletmeleri tarafından üstlenilecek, buradan zirai kökenli ürün fiyatlarına yansıtılmak suretiyle halka ödetilmiş olacaktır. Fakat bu yükler yansıtma İmkânı bulamayan tüccar ve sanayiciler üzerinde de kalabilir. Böylelikle çiftçi dışındaki kişilerce ödenmiş olan bu paralar ürünü satan çiftçinin prim borçlarından kurtulmasını sağlayacak artan kısım çiftçiye ödenecek böylelikle “nimet-külfet irtibatsızlığı” doğacaktır.
- Bazı hallerde kesinti, çiftçilerin hasılatının gerçek manada azalmasına yol açabilir. Fakat ya bu çiftçi tarım sigortalısı olamayacak biri İsa yahut kesinti kadar prim borcu yoksa ve Bağ-Kur'dan yazı alarak tevkifatı önlemeyi becerememişse ne olur? Teorik olarak gider bu paraları Bağ-Kur'dan geri alır. Fakat fiiliyatta alabilecek midir? Veya alabilmek için ne kadar yorulacaktır? Dolayısıyla çiftçilerin de sıfır nimete veya cüzi bir nimete karşı büyük külfetlere duçar olması muhtemeldir.

- Bu sistemde bali tutacak ve parmağım yalayacak olan Bağ-Kur'dur. Zira, gereksiz yere yapılan kesintiler mutlaka olacaktır ve bu paralar bir süre yahut ilaniyeye Bağ-Kur tarafından kullanılacaktır. Bağ-Kur'un alakasız kişilerı rahatsız etmeden ve normal yöntemlerle toplayacağı primlerle ayakta durabilmesi gerekir.
- Tevkifatı önlemek için yazı almak zahmetinden kaçan, 2926 sayılı kanun kapsamına girdiği halde sigortalılığının tescilini istemeyen prim borcu olan, sair nedenlerle Bağ-Kur'dan yazı almayan veya alamayan çiftçilerin, zirai ürünlerini kesintiye uğramaksızın satabilmek için, bu ürünleri yazı alabilmiş çiftçi tarafından satılmış gibi gösterme yoluna gidecekleri açıktır. Böylelikle Türk çiftçisi sahtekârlığa alışıacak. Devlete saygısını bir nebze daha yitirecektir.

Sosyal güvenliğin gereğine inanıyoruz. Fakat sosyal güvenlik adına yapılıyor olsa dahi hakkaniyete aykırı kargaşıa kaynağı uygulamaları tasvip edemiyoruz. % 3 Bağ- Kur kesintisinin enflasyonun artmasına yol açacağı, tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerimizin İhracı üzerinde olumsuz etki yapacağı da göz ardı edilmemelidir.

Bütün bu nedenlerle % 3 Bağ-Kur kesintisi uygulamasından, erteleme süresi bitmeden önce ve tamamıyla vazgeçilmesinin İsabetli olacağı görüşündeyiz.